

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 14 juni 2018

Mål nr

B 2066-17

PARTER

Klagande

PB

Ombud och offentlig försvarare: Advokat LN

Motpart

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Sekretess

Sekretess

Ombud och målsägandebiträde: Advokat PR

SAKEN

Sexuellt ofredande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2017-03-28 i mål B 10472-16

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom frikänner Högsta domstolen PB och ogillar skadeståndsyrkandet.

Högsta domstolen upphäver beslutet om avgift till brottsofferfonden och befriar PB från skyldigheten att återbetala kostnaderna för försvarare och målsägandebiträde i hovrätten.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

LN ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av PB i Högsta domstolen med 11 891 kr. Av beloppet avser 9 513 kr arbete och 2 378 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

PR ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt målsäganden i Högsta domstolen med 4 246 kr. Av beloppet avser 3 397 kr arbete och 849 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PB har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet för sexuellt ofredande, alternativt ofredande, och målsägandens skadeståndsyrkande. Han har vidare yrkat att han ska befrias från skyldigheten att återbetala kostnaderna för försvarare och målsägandebiträde i hovrätten.

Riksåklagaren och målsäganden har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

Åtalet m.m.

1. PB har åtalats för sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § brottsbalken alternativt ofredande enligt 4 kap. 7 § brottsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2018, enligt följande gärningsbeskrivning.

PB har ofredat [målsäganden], på ett sätt som kunde förväntas kränka hennes sexuella integritet, genom att smeka henne på benen och uttala att ”det var mysigt att hon var här” eller något liknande. Det hände någon gång mellan den 4 februari 2016 och den 7 februari 2016 på [adress].

PB begick gärningen med uppsåt.

PB har i vart fall på sätt som beskrivs ovan handgripligen antastat målsäganden. Gärningen har väckt starkt obehag hos den minderåriga målsäganden.

2. I anslutning till åtalet har målsäganden yrkat skadestånd för kränkning med 10 000 kr eller, för det fall gärningen bedöms som ofredande, med 7 500 kr, samt ränta enligt 6 § räntelagen från den 7 februari 2016.

Domstolarnas bedömningar m.m.

3. Tingsrätten ogillade åtalet och skadeståndsyrkandet.

4. Hovrätten har dömt PB för sexuellt ofredande och bestämt påföljden till 60 dagsböter om 270 kr. Hovrätten har också förpliktat PB att betala skadestånd till målsäganden med 5 000 kr samt ränta.

5. Hovrätten har funnit styrkt att PB vid två olika tillfällen smekte den 15-åriga målsäganden på smalbenen. Hovrätten har utgått från målsägandens uppgifter om att PB smekte längs benet upp till knäet och därefter nedåt igen, att han smekte båda benen och att beteendet pågick kanske en halv minut eller en minut vid vardera tillfället. Hovrätten har vidare noterat att målsäganden inte kände PB närmare och vistades tillsammans med honom i hans bostad under flera dygn samt att hon inte visste hur hon skulle hantera hans närmanden och inte vågade säga ifrån. Hovrätten har slutligen funnit utrett att PB i samband med gärningen uttalade att det var mysigt att målsäganden var där.

6. Det framgår vidare av utredningen i målet att målsäganden var eller hade varit flickvän till PBs son och befann sig hos PB för att prata om relationen till sonen. Händelserna utspelade sig när de satt i soffan och tittade på TV tillsammans. Annat är inte utrett än att de hade kläder på sig.

7. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit utrett om gärningen.

Frågorna i Högsta domstolen

8. Den huvudsakliga frågan i målet är om de handlingar som PB har utfört har en så tydlig sexuell inriktning eller prägel att hans agerande är straffbart som sexuellt ofredande. Om så inte är fallet är frågan om handlingarna är straffbara som ofredande.

Sexuellt ofredande

Lagregleringen

9. För sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § andra stycket brottsbalken döms den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Handlandet ska ha en tydlig sexuell inriktning eller prägel

10. Bedömningen av om en gärning varit ägnad att kränka den sexuella integriteten ska göras objektivt och utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Av betydelse vid den bedömningen är exempelvis vem som företar handlingen, mot vem den riktas samt i vilken miljö och i vilket sammanhang gärningen sker. För att ett agerande ska vara ägnat att kränka offrets sexuella integritet måste handlandet ha en tydlig sexuell inriktning eller prägel. Det senast sagda innebär ett krav på en kvalificering av det sexuella inslaget. (Jfr ”Rulltrappan” NJA 2017 s. 393.)

11. Vissa handlingar är av sådan karaktär att de i stort sett alltid uppfyller kravet på tydlig sexuell inriktning eller prägel. Det handlar framför allt om beröring av en annan persons könsdelar (jfr prop. 2004/05:45 s. 87 f., 90 och 149 samt prop. 2012/13:111 s. 53).

12. När det är fråga om en kroppslig beröring som inte redan i sig typiskt sett uppfyller kravet på tydlig sexuell inriktning eller prägel får förhållandena i det enskilda fallet större betydelse. Ett sådant handlande kan, bl.a. beroende på avsikten hos den som utför handlingen, helt sakna sexuell koppling eller utgöra en sexuell invit. Så kan exempelvis en smekning av en annan persons rygg i ett fall ske som tröst och i ett annat fall utgöra ett sexuellt närmande.

13. Gärningsmannens personliga syften är visserligen inte avgörande för straffbarheten. Om han eller hon har haft en sexuell avsikt som kommit till uttryck vid handlingen kan detta emellertid påverka bedömningen.

Ofredande

14. För ofredande enligt 4 kap. 7 § brottsbalken, i dess lydelse före den 1 januari 2018, döms den som handgripligen antastar eller medelst skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende eljest ofredar annan.

15. Handgripligt antastande omfattar bl.a. handlande där någon avsiktligt knuffar någon annan eller rycker eller sliter i dennes kläder i fall som inte är att bedöma som misshandel eller försök till misshandel. Enligt förarbetena kan även sådant handgripligt störande av kvinnofriden som inte är att betrakta som sexuellt ofredande omfattas av bestämmelsen, såsom att fysiskt hindra en kvinna från att komma fram, ta henne under armen för att förmå henne att följa med eller antasta henne med klappar. Uttalandet tar främst sikte på fall där ett antastande genom ord eller handlande sker på gator och allmänna platser. (Se SOU 1953:14 s. 169, prop. 1962:10 B s. 116 f. samt prop. 1992/93:141 s. 32.)

16. Vid ofredande i form av handgripligt antastande förutsätts det för ansvar att gärningen innebär en kännbar fridskränkning (se ”Rulltrappan” p. 13). Agerandet ska alltså präglas av viss hänsynslöshet. Det medför att inte varje beröring som är oönskad av den utsatte och som av denne uppfattas som otrevlig eller obehaglig, omfattas av straffansvaret. Kravet på kännbar fridskränkning innebär således en begränsning av det kriminaliserade området.

Förhållandet mellan sexuellt ofredande och ofredande

17. Ofredandebrottets tillämpningsområde sammanfaller i viss mån med bestämmelsen om sexuellt ofredande. Om förutsättningar föreligger att döma för såväl sexuellt ofredande som ofredande bör det endast dömas för det förra brottet.

18. Ett handlande som inte har en tillräcklig sexuell inriktning eller prägel för att utgöra ett sexuellt ofredande kan i stället falla under straffbudet om ofredande. Att uttrycket ofredande används i båda bestämmelserna innebär emellertid inte att sexuellt ofredande är en kvalificerad form av ofredande. Det ena brottet är ett sexualbrott där skyddsintresset är den enskildes sexuella integritet medan ofredandet är ett fridsbrott genom vilket den enskilde skyddas mot gärningar som är fridsstörande.

Bedömningen i detta fall

Handlandet har inte utgjort ett sexuellt ofredande

19. Det som läggs PB till last som sexuellt ofredande är att han utanpå kläderna har smekt målsäganden på hennes underben och att han i det sammanhanget har uttryckt att han tyckte det var mysigt att hon var där. Att smeka en annan person på underbenet utanpå kläderna är inte ett handlande som typiskt sett har en tydlig sexuell inriktning eller prägel. Inte heller en bedömning av PBs handlande i ljuset av övriga omständigheter – däribland att han efter händelserna berättade att han var intresserad av målsäganden – kan leda till slutsatsen att handlandet har haft en sådan tydlig sexuell inriktning eller prägel som krävs för straffansvar. Så är fallet även om målsäganden kan ha uppfattat PBs handlande som ett närmande. Hans handlande är därmed inte straffbart som sexuellt ofredande.

Handlandet har inte utgjort ett ofredande

20. PBs beröringar av målsäganden har visserligen inte varit av helt flyktig karaktär men det har likväl rört sig om lättare strykningar eller smekningar utanpå kläderna. Även om beröringarna varit oönskade av målsäganden och av henne uppfattats som obehagliga utgör de inte en så kännbar fridskränkning att de bör föranleda ansvar för ofredande.

Slutsatser

21. Mot bakgrund av det anförda ska PB frikännas och målsägandens skadeståndsyrkande ogillas. Han ska vidare befrias från skyldigheten att återbetala kostnaden för försvarare och målsägandebiträde i hovrätten och från skyldigheten att betala avgift till brottsofferfonden.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johnny Herre, Agneta Bäcklund, Anders Eka, Sten Andersson och Mari Heidenborg (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Pia Nilsson Taari